

951

HOOFD DER ECHTVERENIGING

*Enkele rechtsvergelijkende beschouwingen naar aanleiding van de
privaatrechtelijke emancipatie der gehuwde vrouw
in de wetgevingen van Nederland en enige andere Europese landen*

OPENBARE LES

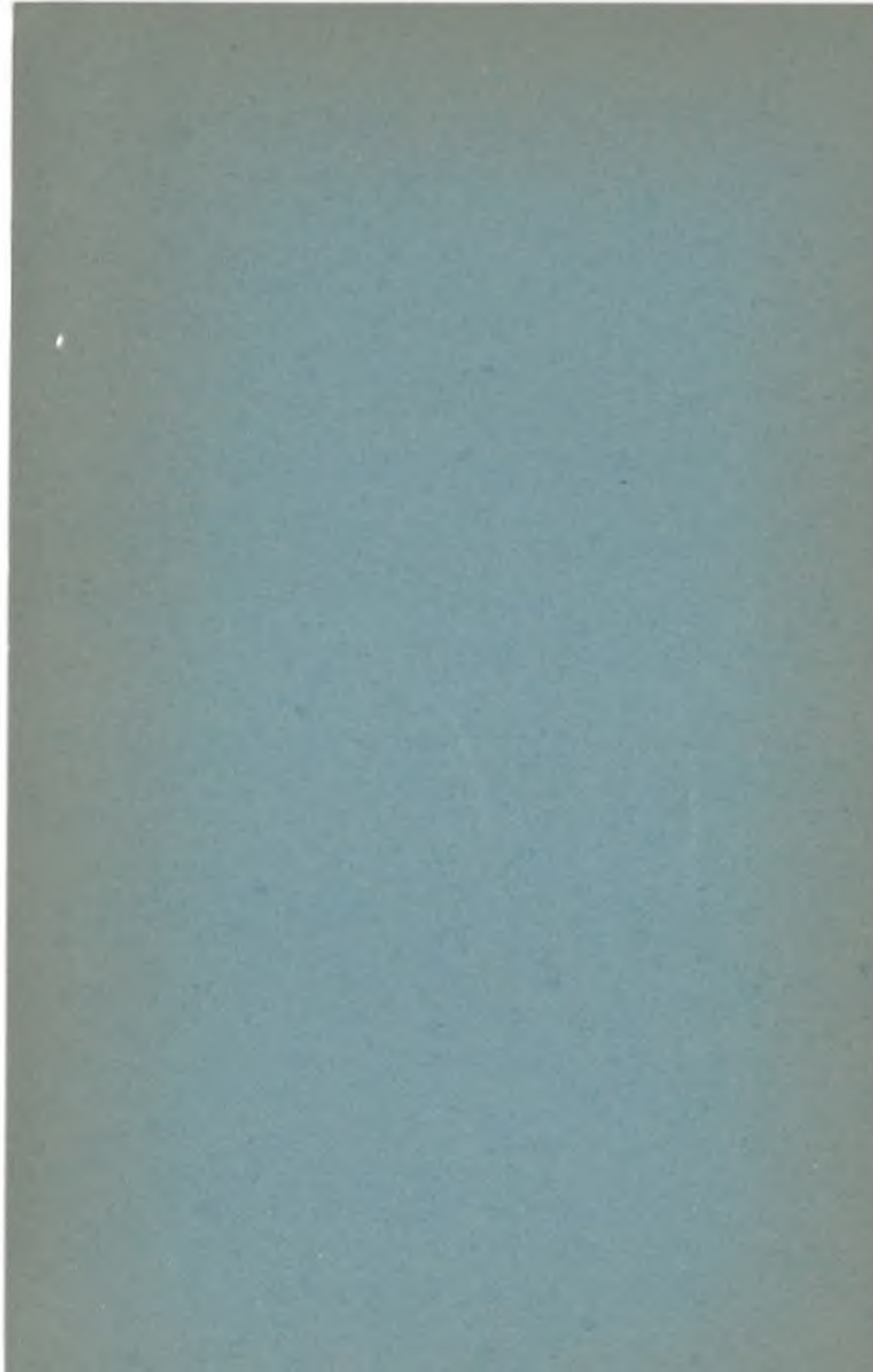
GEGEVEN BIJ DE OFFICIËLE AANVAARDING
VAN HET AMBT VAN LECTOR IN DE FACULTEIT
DER RECHTSGELEERDHEID AAN DE R.K. UNIVERSITEIT
TE NIJMEGEN OP VRIJDAG 11 MAART 1960

DOOR

Mr. E. A. A. LUIJTEN

DEKKER & VAN DE VEGT N.V. UTRECHT - NIJMEGEN

HOOFD DER ECHTVERENIGING

*Enkele rechtsvergelijkende beschouwingen naar aanleiding van de
privaatrechtelijke emancipatie der gehuwde vrouw
in de wetgevingen van Nederland en enige andere Europese landen*

OPENBARE LES

GEGEVEN BIJ DE OFFICIËLE AANVAARDING
VAN HET AMBT VAN LECTOR IN DE FACULTEIT
DER RECHTSGELEERDHEID AAN DE R.K. UNIVERSITEIT
TE NIJMEGEN OP VRIJDAG 11 MAART 1960

DOOR

Mr. E. A. A. LUIJTEN

DEKKER & VAN DE VEGT N.V. UTRECHT - NIJMEGEN

*Eminentie,
Hoogwaardige Excellenties en
Heren Bestuurderen der Sint Radboudstichting,
Mijne Heren Curatoren,
Dames en Heren Professoren, Lectoren,
Docenten en Assistenten dezer Universiteit,
Dames en Heren Studenten,
En voorts Gij allen, die deze plechtigheid door Uw tegenwoordigheid opluistert,*

Geachte Toehoorders,

*„L'idée d'émancipation est une des dominantes de
l'évolution du droit” (Prof. R. Dekkers in „Le
droit privé des peuples”)¹*

Weinig aandacht werd tot dusver geschonken aan een merkwaardig aspect der Wet van 14 juni 1956 (S. 343), thans gemeenlijk aangeduid als Lex van Oven; ik doel hier op haar officiële naam: „Wet tot Opheffing der Handelingsonbekwaamheid der gehuwde vrouw.” Deze vlag nl. dekt geenszins de lading.

Primo, waar zij, behalve het algemene vermogens- en procesrechtelijke begrip handelingsonbekwaamheid der gehuwde vrouw weg te nemen, tevens het huwelijksvermogensrecht ingrijpend wijzigde ook op andere punten dan die met de handelingsonbekwaamheid in strikt verband stonden, waarbij ik vooreerst het oog heb op de saillante hervorming van het wettelijk stelsel der algehele gemeenschap van goederen, doch voorts op andere meer of minder importante nova als de mogelijkheid tot wijziging van het goederenrégime staande huwelijk (art. 204 B.W.), de afschaffing der slecht befaamde gecontinueerde gemeenschap (art. 179 B.W.), de gedetailleerde regeling van de afstand der gemeenschap (artt. 184 t/m 188 B.W.) en de vereenvoudiging der bewijsvoorschriften (art. 205 B.W.).

Secundo echter, waar zij buiten de regeling der vermogensrechtelijke gevolgen, zich mede familierechtelijke gevolgen van het huwelijk, die men wel noemt de „persoonlijke betrekkingen tussen de echtgenoten”, heeft aangetrokken. Met name werd aan de gehuwde vrouw een onafhankelijke woonplaats toegekend, werd haar gehoorzaamheidsplicht opgeheven doch verdween tevens de plicht van de man haar te beschermen uit de tekst, werd een nieuwe regeling ter bepaling

van de plaats van samenwoning ingevoerd (art. 160 B.W.), werd een uitgewerkte ordening van het gezamenlijk dragen der huishoudkosten opgenomen (art. 161 B.W.) en werd tenslotte de regel, die de man tot hoofd der echtvereniging verklaarde, uit de tekst verwijderd, zij het, dat zij te elfder ure krachtens de wil der Kamermeerderheid terugkeerde.

Naar ik meen, toont dit voldoende aan, dat de novelle van 1956, implicite uitgaande van de gelijkgerechtigdheid van man en vrouw, een algehele herziening van het huwelijksrecht beoogde, dit echter onder een beslist te beperkt klinkend opschrift. Het komt mij dan ook voor, dat de titels der overeenkomstige buitenlandse wetten, die ik in het bijzonder rechtsvergelijkend in mijn beschouwing wil betrekken, juister hun inhoud annoveren. Ik doel hier op de Belgische Wet van 30 april 1958, genaamd „Wet betreffende de wederzijdse Rechten en Plichten der Echtgenoten” (Staatsblad van 10 mei 1958)² en op de Duitse wet van 18 juni 1957, in werking getreden op 1 juli 1958, genaamd „Gesetz über die Gleichberechtigung von Mann und Frau auf dem Gebiet des bürgerlichen Rechts”, aangeduid als het „Gleichberechtigungsgesetz”³.

Het behoeft wel geen betoog meer na al hetgeen sedert de eeuwwisseling in de West-Europese rechtsliteratuur is geschreven, dat een herziening der privaatrechtelijke status der gehuwde vrouw berustte op een onmiskenbare sociale evolutie en het communis opinio der doctrine. Het deed dan ook met name in de Nederlandse en Belgische wetgevingen bepaaldelijk irreëel aan – zulks historisch nog steeds op grond der destijds veronderstelde „imbecillitas sexus” – de gehuwde vrouw te zien geclassificeerd als een „persona miserabilis” naast de curandus en de minderjarige en haar te zien belast met een gehoorzaamheidsplicht. Vooral in de jaren 1930 tot 1956 werd in steeds sterker mate deze toestand terecht als een smadelijk archaïsme gebrandmerkt, zij het dat vooral de Nederlandse wet in de laatste decennia geleidelijk zo elastisch was geworden door het toelaten van vele uitzonderingen, dat Scholten in 1936 kon schrijven⁴:

„Overziet men de gehele stof, dan blijkt voor de practijk van het dagelijks leven niet zo heel veel van de handelingsonbekwaamheid te zijn overgebleven. Tot de handelingen, die zij in de tegenwoordige samenleving verricht, is zij bekwaam”.

Een reactionnair betoog ligt uiteraard geenszins in mijn bedoeling; de maatschappelijke evolutie eiste een wettelijke bevestiging en de abolitie van discriminerende regels: zij herinnerden te zeer aan een eeuwenlange achterstelling, zowel naar Romeins- als naar Germaans-

rechtelijke opvattingen gevormd. Van rechtsobject-koopwaar naar haar erkenning als volledig rechtssubject, van het mundium waarin zij verbleef, overgaande van de macht van haar vader in die van haar man, naar haar ontvoogding, van de vrijheid tot overspel van haar man tot erkenning van haar gelijkwaardigheid, van de Napoleontische minachting tot haar status van „een hulpe hem gelijk”, was een lange en zware weg.⁵ Niet gelijk de Bruijn meent, was de Christelijke Kerk een obstakel op deze weg, doch veeleer heeft haar leer der onontbindbaarheid van het door Christus tot sacrament verheven Christelijk huwelijk steeds de vrouw vooral beschermd.⁶

Aan het einde van de weg der emancipatie ten onzent staat thans de Lex van Oven. Wanneer ik haar beginsel nu in enkele woorden mag samenvatten, constateer ik dat zij voor de vermogensrechtelijke gevolgen van het huwelijk principieel uitgaat van de volkomen gelijkstelling van man en vrouw, doch dat daarbuiten – derhalve in het familierechtelijke vlak – deze gedachte het oude recht niet geheel heeft kunnen doorbreken.⁷ Ik zou deze opzet nu aan hogere rechtsbeginselen willen toetsen, doch dien daarbij tevens aandacht te schenken aan enkele commentaren, die haar tot heden hebben begeleid.⁸ Deze commentaren betreffen vrijwel uitsluitend het aspect der vermogensrechtelijke gelijkstelling; het is echter de Bruijn, die – ofschoon de titel van zijn boek anders doet verwachten – reeds terstond in zijn Inleiding⁹ opmerkt, dat hij in zijn beschouwing mede de niet-vermogensrechtelijke regels van huwelijksrecht wil betrekken, daar de samenhang der vermogensrechtelijke voorschriften met de voorschriften, die de persoonlijke betrekkingen beheersen, zo groot is.

Het wil mij voorkomen, dat hier de kern van het probleem is gelegen: ook in een geavanceerd stelsel vormt het huwelijksrecht in algemene zin en zelfs het recht, dat de verhouding tussen ouders en kinderen beheerst – derhalve wat ik zou willen noemen het gezinsrecht –, een samenhangend geheel beheerst door enkele grondnormen en is het onmogelijk om op basis van een aanvaarde wijziging in die normen slechts de zuiver vermogensrechtelijke regels te hervormen zonder zich tegelijkertijd te bezinnen op de intrinsieke waarde der overige regels, die mede tot het gezinsrecht behoren.

Te weinig is n.m.m. hierop de aandacht gevallen; ook de parlementaire debatten hebben zich nagenoeg tot de vermogensrechtelijke wijzigingen beperkt en hun hoogtepunt gevonden in een strijd over de m.i. zuiver positiefrechtelijke vraag, hoe men het bestuur over de tussen de echtgenoten gemeenschappelijke goederen moest regelen. Deze strijd is beslecht ten gunste van de door van Oven

voorgestane algehele gelijkheid van man en vrouw. In zijn laatste vertoog tot het parlement heeft van Oven erkend, dat buiten het vermogensrecht dit stelsel nog niet is gerealiseerd, doch ik kan mij aan de indruk niet onttrekken, dat het verlangen naar algehele nivellering ten grondslag ligt aan enkele der bovenbedoelde commentaren. De directe aanleiding tot deze beschouwing was dan ook de vraag, die ik mij stelde, of deze tendens in overeenstemming is met de essentie van het huwelijk, gelijk die ook in de rechtsregels tot uitdrukking behoort te komen.

Voor ons, die het huwelijk beschouwen als een natuurrechtelijke instelling, tussen Zijn volgelingen door Christus tot sacramentele waardigheid verheven, klinken hier de woorden der Goddelijke Openbaring, gelijk zij o.m. door Paulus (Ephesebrief V. 22-33) tot ons komen en waarin de relatie tussen man en vrouw in mystieke zin wordt vergeleken met de verhouding tussen Christus en Zijn Kerk. Hoe meer de realiteit van het huidige leven en zijn afschaduwing daarvan in de rechtsregels gaat afwijken van deze superbe gedachten, hoe meer de Christen zich op hun diepe betekenis zal bezinnen.

De Nederlandse wet echter zegt het huwelijk slechts te beschouwen in zijn burgerlijke betrekkingen (art. 83 B.W.) en is noodzakelijk een compromis van onderscheiden geestesrichtingen. Ieder debat over de waarde ener herziening van het familierecht zou bij voorbaat vruchteloos zijn, indien wij niet van dit compromis-karakter zouden uitgaan.

Dit echter neemt niet weg, dat wij een natuurrechtelijke instelling zullen mogen toetsen aan beginselen van natuurrecht en natuurlijk redelijk recht.¹⁰ Wij mogen van de wetgever verlangen, dat hij deze instelling ziet als het fundament van de noodzakelijke orde der samenleving en haar onder zijn bijzondere bescherming stelt, gelijk art. 6 van de Grondwet der Duitse Bondsrepubliek het uitdrukt: „Ehe und Familie stehen unter dem besonderen Schutz der staatlichen Ordnung”. Natuurrechtelijk van aard zijn voorts vele regelen ter bescherming van voortplanting en nageslacht, die ik hier verder onbesproken moet laten als vallende buiten mijn onderwerp en competentie.

Beginselen van natuurlijk redelijk recht leiden n.m.m. voorts tot de navolgende algemene eisen, die men aan de positieve wet mag stellen:

I. Vermogensrechtelijk:

De wetgever erkenne, dat een duurzame levensgemeenschap tussen man en vrouw in beginsel ook een vermogensrechtelijk samengaan

omvat, waarbij echter iedere verdere uitwerking dezer gedachte van zuiver positiefrechtelijke aard is, zodat haar technische uitwerking variëren kan tussen een universele goederen-mede-eigendom als de onze, een beperkte gemeenschap van staande huwelijk verworven vermogen en van alle roerende zaken als de Belgische en Franse „communauté des meubles et acquets”, of een slechts obligatoir werkende „Zugewinnngemeinschaft” als het Gleichberechtigungsgesetz 1958 voor Duitsland invoerde. Tevens erkenne de wetgever het recht der echtgenoten, hetzij vóór, hetzij ook tijdens het huwelijk, contractueel de door hem gestelde vorm van gemeenschap te beperken of zelfs uit te sluiten, want in bijzondere omstandigheden, ter beoordeling der echtgenoten zelve, kan het juist een daad van onderlinge liefde zijn elkander tegen eventuele financiële gevaren, verbonden aan het wettelijk stelsel, te beschermen.¹¹

Tenslotte mag men in redelijkheid van de wetgever verlangen, dat, waar hij enige vorm van gemeenschap voorschrijft, hij aan zijn voorschriften een praktisch en redelijk hanteerbare vorm geve, zodat zij intern niet leiden tot tegenstellingen tussen de echtgenoten en extern jegens derden die met de echtgenoten rechtshandelingen aangaan geen rechtsonzekerheid veroorzaken.

II. Familierechtelijk:

Er bestaat een op de menselijke natuur zelve gegronde onderscheidenheid der echtgenoten en een daaruit in het gezin af te leiden verschil in primaire functie; daar waar gevaren de gezinseenheid en dus een gezond gezinsleven bedreigen door vervaging van dit verschil, accentueere de wetgever in het gezinsrecht dit verschil in taak.¹²

Aan de vraag of ons thans vigerend gezinsrecht aan deze algemene grondslagen beantwoordt, zou ik thans enkele – in dit bestek noodzakelijk te summieren – opmerkingen willen wijden.

Ad. I.

Enige vorm van vermogensgemeenschap, hetzij in de vorm van mede-eigendom van alle of van slechts bepaalde goederen, hetzij in de vorm ener obligatoire verrekengemeenschap, waarbij na afloop de totale vermogens of slechts de in het huwelijk bereikte vermogensvoortgang in afrekening worden gesteld, is ook in de zin waarin Ulpianus¹³ dit begrip verstond een verschijnsel van „jus gentium”, dat wij heden ten dage in Europa, deels traditioneel, deels, waar het door de invloed der receptie van het klassieke recht was teloorgegaan, op gelukkige wijze hersteld, waarnemen. Dit laatste is het geval in het

Italiaanse en Duitse recht, met name in het laatste juist op zo opmerkelijke wijze gekoppeld aan het beginsel der emancipatie. Kende immers het Bürgerliches Gesetzbuch van 1900 als wettelijk stelsel de Romeinsrechtelijke totale afscheiding van vermogens, waarbij slechts het bestuur in één hand was nl. in die van de man, welk stelsel de enigermate misleidende naam van „Verwaltungsgemeinschaft” droeg, de novelle van 1 juli 1958 stelde hiervoor in de plaats een verreken-gemeenschap (BGB 1363–1390), waarbij de in het huwelijk bereikte vermogensvoortgang bij helfte wordt gedeeld. Dit stelsel in is Duitsland met grote instemming begroet en beduidt een voldoening aan de verlangens van doctrine en practijk, die reeds op de Juristentage van 1924, 1931 en 1950 tot uitdrukking waren gekomen.

De gelijkenis tussen dit stelsel en het door Meijers in zijn Ontwerp – als tweede wettelijk genormeerd régime – opgenomen deelgenootschap is opvallend.

Van de stelsels met de traditionele vorm van mede-eigendom noem ik verder het Belgische en Franse, waar het wettelijk régime een gemeenschap van alle roerende goederen en van alle vermogensaanwas staande huwelijk – anders dan door erfenis of schenking verworven – inhoudt, hetgeen bij de grote toename in betekenis heden ten dage van roerend vermogen vaak practisch aan een algehele gemeenschap grenst, als ook het systeem van de Spaanse Código Civil, dat gelijk te stellen is met de in ons Wetboek nog bestaande gemeenschap van winst en verlies. Het stelsel van het Zwitserse Zivilgesetzbuch – daterende van 1 januari 1919 – tenslotte, is dat van de zgn. „Güterverbinding”, waarvan het bijzondere is, dat alle staande huwelijk verworven vermogensaccres in eigendom aan de man overgaat, doch na ontbinding van het huwelijk tussen de echtgenoten wordt afgerekend in dier voege, dat aan de man $\frac{2}{3}$ en aan de vrouw $\frac{1}{3}$ aandeel hierin toevalt.

Onze universele goederen- en schuldengemeenschap echter vormt in Europa een slechts met Portugal gedeeld fenomeen. Berustend op nationaal-historische gronden en bevochten op de tegenstand der zuidelijke Nederlanden in de jaren 1815–1838, ging zij zo sterk leven in het rechtsbewustzijn, dat haar een lang leven beschoren schijnt. Op 11 september 1953 sprak de 2de Kamer zich uit voor haar behoud en zowel het Ontwerp-Meijers als het Regeringsontwerp handhaafden haar dan ook als het wettelijk stelsel.

Het demonstreert, naar het mij wil voorkomen, in zijn algemeenheid de bijzonder hechte vermogensband tussen Nederlandse echtgenoten, waarop ik reeds in vroegere publicaties¹⁴ de aandacht mocht vestigen. Hier gaan ook huwelijksvermogens- en erfrecht hand in hand, want

ook in het erfrecht neemt de langstlevende echtgenoot ten onzent thans reeds in vergelijking tot de Europese landen, wier erfrechtstelsel onder invloed der Napoleontische wetgeving is gevormd, een sterke positie in. De in ons volk levende rechtsovertuiging eist echter nog meer en de wens gaat uit naar een universeel ab intestaat-erfrecht van de langstlevende echtgenoot. Deze wens staat thans in het centrum der belangstelling¹⁵ en mocht hieraan in meerdere of mindere mate worden voldaan, dan zal ook hier het eigen karakter van het Nederlandse gezinsrecht op bijzondere wijze worden geaccentueerd.

Tegen dit décor nu heeft de Lex van Oven aan onze universele gemeenschap een bijzondere gestalte gegeven door het optrekken van 2 allesbeheersende zuilen:

1. het bestuur over de gemeenschapsgoederen wordt tussen de echtgenoten verdeeld in dier voege, dat ieder uitsluitend de van zijn zijde in de gemeenschap gevallen goederen bestuurt (art. 177 B.W.);
2. ieder der echtgenoten kan in het algemeen vrijelijk de gemeenschap met schulden bezwaren (art. 176 B.W.).

Gelijk bekend werd dit stelsel, door van Oven genoemd „een geslachtloos stelsel van huwelijksvermogensrecht”, gebouwd op de thesis, dat alle concepten zijner voorgangers geen ware gelijkstelling van man en vrouw beduiden, daar hun uitgangspunt was, dat aan de man van nature de voornaamste taak bij het bestuur over de gemene goederen behoorde toe te vallen.

Dit beginsel nu zou, naar van Oven's mening, betekenen, dat de emancipering voor de 95% der Nederlandse vrouwen levende onder het wettelijk stelsel, slechts een schijn-emancipatie beduidde.¹⁶ Daarnaast werd het argument van de eenvoud van opzet gevoerd, hetgeen ontegenzeggelijk juist is, daar de wetsontwerpen van Donner (1930), Wijers (1949) en Donker (1954) noodzakelijk gecompliceerder waren nu zij twee beginselen moesten trachten te verenigen.

Frappierend in vergelijking tot de buitenlandse herzieningen is nu allereerst de voortvarende haast, waarmede deze spectaculaire omwerking in Nederland is geëffectueerd. Twee factoren, enerzijds het toevallige tussentijdse optreden als Minister van een rechtsgeleerde, die deze gedachten voorstond en anderszijds het feit, dat de Kamerdebatten plaats vonden in het zicht der verkiezingen-1956, hebben m.i. hier het wetgevingsproces gedwongen tot een ongewoon tempo.¹⁷ De Belgische en Duitse rechtsvorming vertonen hier dan ook een afwijkend beeld.

Wat de Duitse wetgever betreft, deze was in zijn opdracht zeer

gebonden door art. 3 lid 2 der op 23 mei 1949 afgekondigde grondwet, luidende: „Männer und Frauen sind gleichberechtigt”. Weliswaar handhaafde art. 117 Grundgesetz (GG) het met dit principe strijdige privaatrecht tot uiterlijk 31 maart 1953, doch daar de hierdoor veroorzaakte legislatieve arbeid te veelomvattend bleek, werd deze datum ruimschoots overschreden. Inmiddels had het Duitse constitutionele Hof bij arrest van 18 september 1953 beslist, dat alle met de grondwet strijdige privaatrecht sedert 1 april 1953 buiten werking was gesteld. Eerst op 1 juli 1958 trad het Gleichberechtigungsgesetz echter in werking, nadat jarenlange debatten in de parlementaire Subcommissie voor Familierecht waren gevoerd.¹⁸ Hierbij is de invoering der algehele gemeenschap van goederen als wettelijk stelsel ernstig overwogen; men was ervan overtuigd, dat zij het meest aan het wezen van het huwelijk beantwoordde en aan het beginsel der grondwet als geen ander stelsel recht zou doen wedervaren. Niettemin heeft men tenslotte geopteerd voor het bovenvermelde verrekenstelsel, daar naar het inzicht der legislatoren onoplosbare moeilijkheden verbonden waren met de regeling der bestuursmacht en der schuldenaansprakelijkheid, zodra men de echtgenoten ook ten aanzien ener algehele gemeenschap zou gaan gelijkstellen. Als dan ook de Duitse wetgever deze universele gemeenschap uiteindelijk als tweede wettelijk keuzestelsel regelt, bepaalt hij uitdrukkelijk (Art. 1421 B.G.B.), dat men met betrekking tot het bestuur hierover slechts de keuze heeft tussen een bestuur van hetzij één van beide echtgenoten alleen, hetzij van beiden tezamen, zulks op grond der overweging, dat een bestuursverdeling of een simultane bevoegdheid van beiden, zowel intern de kiem tot onenigheid zou leggen, als extern onzekerheid in het rechtsverkeer met derden zou veroorzaken.

Ook de Belgische ontwikkeling is belangwekkend; emancipeert de Wet van 30 april 1958 de gehuwde vrouw door het centrale voorschrift van art. 214 Belg. B.W.: „Het huwelijk wijzigt de burgerlijke bekwaamheid der echtgenoten niet”, onmiddellijk hierop volgt een voorbehoud ten aanzien van de vigerende huwelijksgoederenstelsels, zodat voorlopig de man in zijn bestuur over de gemeenschappelijke goederen niet wordt beperkt. Ook de Belgische wetgever achtte de technische uitwerking der emancipatie met betrekking tot dit vraagstuk dermate netelig, dat werd besloten tot een diepgaande studie dezer materie en regeling hiervan bij latere wet. Naar het zich laat aanzien kan dit nog wel enige jaren vergen.¹⁹

Tenslotte moge ik de Franse en Spaanse herzieningen niet onvermeld laten. Zowel de herzieningen van de Code Civil van 18 febru-

ari 1938 en 22 september 1942, als de zeer recente Spaanse emancipatiewet van 24 april 1958 gaan uit van het principe der gelijke rechten der echtgenoten, doch in beide wetgevingen wordt hierdoor geen afbreuk gedaan aan het in beginsel eenhoofdig bestuur der gemeenschapsgoederen, dat aan de man blijft toekomen niet als een overblijfsel van maritale macht doch als een functie met bijzondere verantwoordelijkheid.²⁰

Reeds voor ik de rechtsontwikkeling in deze Europese landen leerde kennen, had bij mij de overtuiging postgevat, dat terwijl wij zulk een uitzonderlijk stelsel als dat der universele gemeenschap handhaven en dit als een nationale verworvenheid beschouwen, wij bijzonder voorzichtig hadden moeten zijn met het aanbrengen van individualistische elementen, als de Lex van Oven – hoe verdienstelijk overigens haar opzet is – inhoudt. Deze tenderen n.m.m. naar zowel interne als externe moeilijkheden, die de bijzondere hechtheid van ons stelsel verzwakken. Rechtsvergelijking heeft mij slechts in deze overtuiging kunnen versterken.

Intern vooreerst, komt het stelsel der bestuursverdeling, op basis van het vrij willekeurig, immers vaak toevallig, criterium van wiens zijde de goederen in de gemeenschap zijn gevallen, mij voor als een bron van onzekerheid en daardoor van mogelijke onenigheid en wel voornamelijk met betrekking tot die goederen, waarvan óf de herkomst niet meer vaststaat óf de verkrijging materieel de ene, doch formeel de andere echtgenoot aangaat. In de practijk van het leven is vooral de eerste categorie belangrijker dan men denkt en nu heeft van Oven weliswaar hiervoor geleerd, dat dan beide echtgenoten naast elkander bestuursbevoegd zijn, doch deze leer is algemeen, zelfs door hen, die met zijn stelsel onvoorwaardelijk instemden, als in strijd met de regelen der mede-eigendom verworpen.²¹

Brengt trouwens de hier ingevoerde bestuursverdeling realiter wel de door de wet gewilde gelijkheid, als drie jaren ervaring in haar praktische toepassing ons doen zien, dat b.v. wat de verkrijging van onroerend goed alleen al betreft, de man toch voornamelijk als formeel verkrijger optreedt?

Voor de grondlegger van ons toekomstig Burgerlijk Wetboek was deze bestuursverdeling onaanvaardbaar:

„Het toekennen op dit punt van een beslissende stem aan de man beantwoordt aan de overtuiging van een groot deel van ons volk en aan de sociale en economische positie, die hij in de maatschappij inneemt”.²²

Ik kan mij aan de indruk niet onttrekken, dat men de bestuurs-

functie van de man veelal heeft opgevat als een hem toekomend subjectief recht, dat onder het gesternte der gelijkheid nu aan beiden behoorde toe te komen.²³ Duidelijk spreekt dit ook in het tweede individualistisch element: beide echtgenoten zijn – behoudens het voorschrift van art. 164a B.W. – vrijelijk bevoegd de gemeenschap met schulden te bezwaren. Ook hierin schuilen voor de communauteitsgedachte gevaren, die bepaaldelijk gaan spreken, zodra de eensgezindheid verslapt en van deze bevoegdheid een vexatoir gebruik gemaakt gaat worden. Zoals vroeger de vordering tot scheiding van goederen, zo is ook dan de thans gegeven actie tot opheffing der gemeenschap, zelfs in haar retro-actieve uitwerking (art. 180 lid 6 B.W.), een tardief geneesmiddel. Het is mij daarom niet wel begrijpelijk, waarom het bij amendement-van Rijckevorsel ingevoerde voorschrift van art. 180 lid 4 B.W., inhoudende een onbepaald recht om van de rechtshandelingen van een echtgenoot, die een opzettelijke verkorting van de rechten van zijn mede-echtgenoot betekenen, de nietigheid in te roepen, zo categorisch een misverstand is genoemd. De voorsteller van het amendement heeft nadrukkelijk verklaard aan dit novum een algemene strekking te willen toekennen²⁴ en op deze verklaring is het door het parlement aanvaard. Ik onderschrijf het ten volle als een kostbaar correctief op een n.m.m. te ver doorgevoerde vrijheid.

Echter ook extern in het rechtsverkeer met derden kleven het stelsel onzekerheden aan en wel, naar ik meen, in drieërlei opzicht. Vooreerst door de hierboven aangeduide onzekerheid omtrent de vraag naar de *herkomst* der goederen, doch verder mede door het feit, dat de wet bovendien nog van het wettelijk patroon dezer bestuursverdeling *afwijkende afspraken* tussen echtgenoten toestaat, omtrent welker vorm en rechtskarakter reeds groot verschil van inzicht is gerezen. In dit verband zij verder nog gewezen op het arrest van de Hoge Raad van 9 mei 1958 („Rijnzichtarrest”), mede tot onderwerp hebbende de vraag der bestuursbevoegdheid, welk arrest een geheel nieuw element in het geding brengt en de toch reeds allesbehalve heldere toestand m.i. nog meer compliceert.²⁵

Met de vermelding dezer uitspraak raak ik dan tevens mijn laatste bezwaar: het feit n.l., dat een diepgaande controversie is kunnen ontstaan omtrent het centrale begrip „*bestuur*” zelve, die niet in het minst zijn oorzaak vindt in m.i. tegenstrijdige verklaringen van de Minister, welke interpretaties hebben veroorzaakt, die tot een voor derden zeer belangrijk verschil in rechtsgevolg leiden naarmate men de ene of de andere uitleg volgt.²⁶

Het wil mij voorkomen, dat het net van derden-beschermende voor-

schriften, dat de Lex van Oven aan deze regeling heeft gekoppeld (artt. 164b, 177 lid 2 en 167 B.W.) deze bezwaren niet geheel vermag weg te nemen. Met name de vraag naar de goede trouw van de derde heeft opnieuw tal van moeilijkheden veroorzaakt. Van Oven heeft getracht op dit cruciale punt de stelling te verdedigen, dat de onbekendheid met het gehuwd zijn van zijn wederpartij hier voldoende is, doch heeft hierin weinig bijval gevonden.²⁷ Het rechtsverkeer in onroerende goederen en hypothecaire vorderingen, dat zich via de notariskan-toren een weg baant, is, vaak onder invloed der institutionele beleggers, veelal de oplossing gaan zoeken in de eis beide echtgenoten tezamen te laten handelen, ook waar dit niet strikt vereist zou zijn. Zo gaat de geest der wet echter wel verloren.

Overschouwt men het gehele terrein, zo kom ik tot de overtuiging, dat zelfs al zou men de regeling, waar zij in haar uitwerking de sporen van haastige arbeid draagt, verbeteren, een combinatie van de beide zuilen, die de Lex van Oven schragen, met een universele vermogensrechtelijke gemeenschap nimmer een resultaat zal opleveren, dat een bevredigend antwoord is op bovengestelde eisen van interne saamhorigheid en externe rechtszekerheid. Zou men bij de herziening van ons Burgerlijk Wetboek het beginsel der vermogensrechtelijke gelijkscha-keling willen behouden – en dit is wel te verwachten – dan opteer ik uiteindelijk voor een hervorming van ons wettelijk stelsel in die zin, dat de goederen en schulden der echtgenoten worden gescheiden met gelijktijdige invoering van een verrekengemeenschap in de vorm van Meijers' deelgenootschap of anderszins. Alleen dan separeert men ver-antwoordelijkheid en bereikt men de gewenste rechtszekerheid.²⁸ Deze gedachte is wellicht niet nieuw, doch vorenstaande rechtsvergelijking geeft haar wel een nieuwe stimulans.

Ad II.

In het familierechtelijk vlak heeft het gelijkheidsbeginsel minder spectaculaire vooruitgang kunnen boeken. Met instemming wijs ik hier op van Ovens' erkenning, dat „een onmiskenbaar verschil in roeping, taak en verantwoordelijkheid” ertoe leidt „voorschriften te handhaven, waarbij de beslissing aan de man dient opgedragen te blijven, zonder dat deze als een bewijs van minderwaardigheid der vrouw kunnen worden beschouwd”.

Op basis hiervan heeft men zich in hoofdzaak beperkt tot hand-having der meeste voorschriften uit het oude recht, zonder echter in wezen toe te komen aan een diepgaande studie van de weerslag die het functionele onderscheid tussen man en vrouw in het moderne

recht zou behoren te hebben, terwijl het frappeert, dat bij de buitenlandse herzieningen deze bezinning juist wel de grondtoon der debatten is geweest. De grote nadruk, die men ten onzent heeft gelegd op de vermogensrechtelijke gelijkstelling, wekt de indruk alsof juist hierin het wezen der emancipatie zou te vinden zijn en in enkele belangrijke commentaren vind ik zelfs als leidende gedachte, dat en passant deze gelijkheid ook in het familierecht had behoren te zijn doorgevoerd.²⁹ Het is deze gedachte, die het meest in strijd komt met de hierboven gestelde eis van natuurlijk redelijk recht en ik zou haar daarom tot slot willen bespreken.

In het Nederlandse gezinsrecht na de herziening brengt de wetgever het onderscheid in taak en roeping der echtgenoten nog tot uiting door aan de man het navolgende toe te wijzen:

1. de bepaling van de plaats van samenwoning der echtgenoten (art. 160 B.W.);
2. een beslissende stem bij de opvoeding der kinderen (artt. 356 en 386 B.W.);
3. het beheer over het vermogen en de rechtsvertegenwoordiging der minderjarige kinderen (art. 357 B.W.).

Daarnaast staan nog verschillende regels, die bij de Duitse herziening „Ordnungsvorschriften” zijn genoemd en die een technisch noodzakelijke regel geven in het belang van de gezinseenheid; hierdoor bepaalt de man in het algemeen niet slechts de familienaam, de nationaliteit en de woonplaats zijner kinderen, doch ook de nationaliteit zijner echtgenote en hun huwelijksgoederenstatuut.

Dit geheel van regels is nu krachtens de wil der Christelijke Kamermeerderheid afgedekt met de herinvoering der reeds in de voorgaande ontwerpen afgeschafte uitspraak „De man is het hoofd der echtvereniging” (art. 159 lid 1 B.W.) en geheel daargelaten de vraag of haar plaatsing en formulering nu wel geheel juist zijn, acht ik hierbij veel belangrijker de daarop gegeven toelichting³⁰ omtrent haar familie-rechtelijke betekenis. Het geheel van de door haar omsloten wetsvoorschriften heeft nu niet meer het cachet van uit een vervlogen epoque stammende „schamele rudimenten der maritale macht” of van een „antiquiteit” behouden door de „confessionele groepen”, welk overblijfsel men goed deed „eveneens op te ruimen”, gelijk de Bruijn³¹ zich uitdrukt. De regel is verbindend fundament, doch algemene richtlijn tevens. Practisch afdwingbare rechtsgevolgen zie ik niet, doch op zich is dit geen bezwaar. Zij duidt een *functie* aan niet als recht, doch als *plicht*; met patriarchale of maritale macht van weleer heeft zij niets

meer uit te staan. Men mist in vele commentaren node een waardering hiervan.³²

De vraag of dit functionele verschil nu hiermede een optimale waardering in de rechtsregels heeft gevonden, is een geheel andere zaak. De natuurlijke taakverdeling van de man als primaire kostwinner, van wiens zijde voornamelijk de geldmiddelen naar de huishouding vloeien, waarin de vrouw het bestuur voert en waarbij de man zo min mogelijk behoort te interveniëren, terwijl deze taak – nog aanzienlijk verzaamd door haar onschatbare rol bij de opvoeding der jonge kinderen vooral – als volkomen gelijkwaardig aan die van de man, wat ook zijn functie moge zijn, moet worden gezien, vindt in onze wet verder géén accent. Ik wil daarlaten de vraag óf een wetgever goed doet hier *gedetailleerde* regels te stellen, doch wijs tenslotte op enige opmerkelijke nova in de buitenlandse herzieningen, die bewijzen, dat met name de Duitse en Belgische emancipatie-wetgever deze natuurlijke taakverdeling ernstig in beschouwing hebben genomen. Wat het nieuwe Duitse recht betreft, vindt men het Leitmotiv in de regel van Art. 1360 B.G.B., die zowel de functionele verscheidenheid als de gelijkwaardigheid van beider taak op m.i. opmerkelijke wijze tot uiting brengt in de volgende woorden:

„De echtgenoten zijn jegens elkander gehouden door hun arbeid en met hun vermogen het gezin op passende wijze te onderhouden. De vrouw vervult haar verplichting door arbeid tot het gezinsonderhoud bij te dragen als regel door het voeren der huishouding.”³³

Tot arbeid buitenshuis is de vrouw slechts gehouden, indien de arbeidskracht van de man en de overige inkomsten ontoereikend zijn om de gezinskosten te bestrijden. Primair ligt echter haar taak in het gezin en het Gleichberechtigungsgesetz accentueert dit nog verder. Vooreerst door haar in de huishouding de „Schlüsselgewalt” toe te kennen (art. 1357 B.G.B.), krachtens welke zij op dit terrein met uitsluiting van de man een eigen recht heeft verworven tot bestuur in haar eigen sfeer, implicerende de bevoegdheid haar man daarbij door rechtshandelingen te verbinden. De wetgever achtte het daarbij echter redelijk aan de man een correctief in handen te geven tegen misbruik dier sleutelmacht, zodat hij (art. 1357 B.G.B. lid 2) deze in zulk geval beperken of opheffen kan, waartegenover de vrouw dan beroep op de rechter openstaat. Een plicht voor de man haar bij het voeren der huishouding terzijde staan wordt door de litteratuur afgeleid uit de wederzijdse plicht tot „eheliche Lebensgemeinschaft”. Hierop is mede gebouwd de in de wet opgenomen regel, dat de echtgenoten elkander in hun wederzijds beroep behoren terzijde te staan, inzoverre dit in

de verhoudingen waarin zij leven gebruikelijk is (art. 1356 B.G.B. lid 1).

Tenslotte wijs ik in dit verband op het duidelijk stelling nemen van het Gleichberechtigungsgesetz ten aanzien van arbeid der vrouw buitenshuis; nogmaals n.l. wordt deze secundair gesteld, als onmiddellijk op de omlijning harer huishoudelijke taak volgt: „Sie ist berechtigt erwerbstätig zu sein soweit dies mit ihren Pflichten in Ehe und Familie vereinbar ist”.³⁴ Ook de Belgische Wet van 30 april 1958 geeft blijk, dat haar makers zich bij het aanvaarden der gelijkwaardigheidsgedachte tevens ernstig hebben bezonnen op de mogelijke gevaren, die verbonden zijn aan de verworven individuele vrijheden. Men is daarbij nog verder gegaan dan het Gleichberechtigungsgesetz in zeker opzicht. Over deze primaire taakaanduiding der echtgenoten houdt de Belgische wet expressis verbis niets in, doch merkwaardig is de regeling van art. 215 Belg. B.W., waarin aan *beide* echtgenoten het recht wordt gegeven een beroep of bedrijf uit te oefenen zonder toestemming van de ander, doch waarmede onmiddellijk wordt verbonden het recht van een echtgenoot om een beroep op de rechter te doen, indien hij van mening is, dat de werkzaamheid van zijn partner ernstig nadeel oplevert voor de zedelijke of stoffelijke belangen van het gezin. Hoewel in haar formulering dus tweezijdig gericht en niet onmiddellijk plaatsbepalend gelijk de Duitse regel, heeft ook het Belgische voorschrift de strekking corrigerend te werken in die gevallen, waarin de echtgenoten zonder redelijke grond in strijd zouden handelen met hun natuurlijke opdracht. Voor het overige, zegt de Belgische Memorie van Toelichting, dient de onderscheiden rol van man en vrouw uit zichzelf tot stand te komen; hetgeen niet wegneemt, dat de man alleen de ouderlijke macht blijft uitoefenen en een beslissende stem heeft bij de bepaling van de plaats van samenwoning (art. 213 Belg. B.W.). Bij dit laatste voorschrift is tevens ernstig overwogen aan de man de titel van „gezinshoofd” te verlenen, hetgeen echter om technische redenen niet opportuun werd geacht. In zeer recente publicaties³⁵ – waaronder een opstel van Prof. Delva – is deze niet-opneming zeer betreurd, vooreerst omdat op deze wijze, gelijk ook in onze wetgeving is geschied, de thans verspreid voorkomende regels waarin de bijzondere functie van de man wordt weergegeven, een verbindend fundament zouden hebben verkregen, doch voorts omdat dan – gelijk Delva schrijft – de nadruk zou gelegd zijn „op de gezinseenheid en gezinsgebondenheid, die de beste garanties bieden voor gezonde familiale verhoudingen”.

Vergelijken wij met dit beeld in de aangrenzende landen ons eigen recht, dan frappeert het ontbreken van normen i.c. Beide echtgenoten kunnen vrijelijk hun taak bepalen, de vrouw kan haar huishouding

door een betaalde kracht doen waarnemen en een eigen beroep kiezen, de man naar believen de huishoudelijke taak der vrouw doorkruisen en over en weder is men aansprakelijk voor de huishoudschulden, die beiden wensen aan te gaan.³⁶

Nu ben ik de laatste om tengevolge hiervan een catastrofe te verwachten, omdat nu eenmaal een goed gezinsleven minder van een positieve wet dan wel veeleer van religieuze opvattingen, de mentaliteit, cultuur en economie van een volk afhangt en ook de beste wet het karakter van een tiranniek huisvader of een bemoeizuchtige vrouw niet veranderen zal.

De wetgever zal er echter nimmer aan ontkomen, wil het recht zijn autonome karakter behouden, voor een natuurrechtelijke instelling waarmede de rechtsorde ten nauwste verbonden is, de grondfiguren aan te geven en haar te omgeven met regels van redelijk recht. In het bijzonder zal daarbij een aanduiding van ieders primaire taak n.m.m. begroet worden door ieder, die de hedendaagse tendens tot nivellering der beide geslachten niet zonder zorg meent te moeten gadeslaan.

*Eminentie,
Hoogwaardige Excellenties, Heren Bestuurderen van de Sint Radboudstichting,*

Gij hebt mij willen benoemen tot Lector in de Faculteit der Rechtsgeleerdheid dezer Universiteit met de opdracht onderwijs te geven in het huwelijksvermogens- en erfrecht, twee leervakken, die mij zeer dierbaar zijn en Gij hebt mij daarbij willen toestaan deze taak uit te oefenen naast mijn practische werkzaamheid in het notariaat. Deze eervolle uitverkiezing stemt mij jegens U tot grote dankbaarheid, een gevoel dat nog vermengd wordt met een bijzondere vreugde nu ik op deze wijze na vele jaren wekelijks weer vertoeven zal in de stad, die met mijn jeugdijaren ten nauwste verbonden is.

Oprecht hoop ik het vertrouwen, dat U mij hebt willen schenken, niet teleur te stellen.

Mijne Heren Curatoren,

Ook jegens U betoon ik mij zeer erkentelijk voor de welwillendheid waarmede Gij mijn benoeming hebt willen bevorderen en de harte-lijkheid waarmede Gij mij hebt willen ontvangen.

Dames en Heren Professoren, Lectoren en Docenten,

Nu ik in feite reeds enkele maanden met U werkzaam heb mogen zijn, dank ik ook U van harte voor de sympathieke wijze waarop Gij mij in Uw midden hebt willen opnemen.

Mijne Heren Professoren van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid,

Tot U richt ik een bijzonder woord van dank voor de bereidwilligheid mij te ontvangen voor het afleggen mijner academische examens en voor het feit, dat ik aldus in staat ben geweest alsnog te worden, iets waarop ik hoge prijs stel: een – zij het laat geboren – zoon der Alma Mater Carolina.

U, Hooggeleerde van der Grinten, en U, Hooggeleerde Nouwen, dank ik daarbij in het bijzonder nog voor de hartelijke belangstelling waarmede Gij mij hebt willen volgen.

Dames en Heren Studenten, in het bijzonder Studenten voor de examens der notariële studierichting,

Gedurende de afgelopen maanden van dit academisch jaar is, naar ik meen, tussen ons reeds een band gegroeid. Ik hoop, dat ik ook verder in alle opzichten Uw vertrouwen mag winnen, opdat zowel door mijn onderwijs als door ons contact daarbuiten Uw genegenheid en belangstelling worden opgewekt voor het onderdeel van het recht, dat mij is toevertrouwd.

Moge ik zo mijn bijdrage leveren tot Uw vorming, die een voorbereiding is op het schone en nobele notarisambt.

U allen dank ik tenslotte voor de aandacht waarmede Gij mij hebt willen volgen.

NOTEN

- 1) Librairie encyclopédique (Brussel 1953 p. 398).
- 2) Een zojuist verschenen uitvoerige behandeling van het gemoderniseerde Belgische huwelijksrecht vindt men in „Devoirs et Droits des Epoux”, (Commentaire Théorique et Pratique des Lois du 30 avril 1958 et du 22 juin 1959) van de hand van G. Baeteman en J. P. Lauwers, uitgegeven door Etablissements Emile Bruylant, Brussel 1960.
- 3) Zie hierover de publicaties in het tijdschrift „Ehe und Familie im privaten und öffentlichen Recht” (Fam RZ), – Deutscher Heimatverlag Bielefeld –, waarvan ten deze van belang zijn Eisser: „Die Anerkennung der Persönlichkeit der Ehefrau im neuen Eherecht” (mei 1959, p. 177) en Bosch: „Grundsatzfragen des Gleichberechtigungsgesetzes vor dem Bundesverfassungsgericht” (juli 1959, p. 265).
Een algemene samenvatting vindt men voorts in „Ehe und Familie”, uitgegeven door Verlag Herder te Freiburg als onderdeel van het „Wörterbuch der Politik”. Van de hand van Dr. Dohna te Wenen en Dr. Arnaud-Torche te Bern bevat dit werk tevens samenvattende beschouwingen over resp. het Oostenrijkse en Zwitserse familierecht.
- 4) Asser-Scholten, Familierecht 7de druk p. 130.
- 5) Vgl. het geschiedkundig overzicht o.a. bij De Bruijn „Het Nederlandse Huwelijksvermogensrecht”, Arnhem 1959.
- 6) Tegenstrijdig schijnt mij dan ook de Bruijn's inleidende beschouwing t.a.p. (p. 5), waar de schrijver enerzijds zegt, dat de kerstening der Germaanse volkeren „in aanzienlijke mate” bijdroeg „tot verbetering van de positie der vrouw”, doch anderzijds stelt, dat de Kerk „in aanzienlijke mate” medewerkte „aan het voortduren van de opvatting, dat de vrouw de mindere van de man was.”
Ook de hierop volgende beschouwingen van deze schrijver over de opvattingen en leer der Christelijke Kerk (p. 6 en 7 t.a.p.) omtrent het huwelijk missen m.i. objectiviteit. Men vergelijk hier „Canoniek Huwelijksrecht” door F. A. M. van Welie, p. 287 e.v. en de daar vermelde litteratuur.
- 7) Vgl. de Memorie van Antwoord aan de Eerste Kamer (§ 2).
- 8) O.a. de Bruijn t.a.p., de prae-adviezen „Het Nieuwe Huwelijksgoederenrecht” uitgebracht door Polak en Prakken voor de Broederschap der Notarissen in Nederland (1957) en vele publicaties in de jaren 1956 en 1957 in het W.P.N.R. en andere tijdschriften, opgesomd in de litteratuurlijst van het Supplement op genoemde prae-adviezen (p. 28).
- 9) p. 1 t.a.p.
- 10) De termen „natuurrecht”, „natuurlijk redelijk recht” en „positief recht” versta ik hier in de neo-thomistische zin van Duynstee's werk „Over Recht en Rechtvaardigheid”.
- 11) In deze zin: Asser-Scholten-Wiarda, Personenrecht 9de druk p. 239. Zie ook Duynstee t.a.p. p. 48: „Bij het natuurlijk redelijk recht daarentegen bestaat steeds de mogelijkheid, dat het in een particulier geval ophoudt te gelden, omdat het in dat speciale geval zou ophouden een redelijke norm te zijn”.
- 12) Vgl. uit „Dr. Edith Steins Werke” deel V: „Die Frau” (Verlag Herder 1959).
- 13) 1.4 Dig. 1.1.
Ook in Engeland waar nog het régime der totale vermogensscheiding bestaat, begint thans een veranderd inzicht en de wens naar wetswijziging door te breken. Vgl. hieromtrent het opstel van Van der Ploeg in W.P.N.R. 4585 en 4586.
- 14) Vgl. mijn prae-advies „De Ouderlijke Boedelverdeling volgens de artt. 1167 e.v. B.W.” (Broederschap der Candidaat-Notarissen 1958) p. 68, met instemmend

commentaar hierop van Van der Ploeg in W.P.N.R. 4540. Vgl. ook mijn opstel „De Langstlevende Alles” in W.P.N.R. 4575.

15) Vgl. hieromtrent het Rapport der beide notariële Broederschappen d.d. 9 januari 1960, zojuist gepubliceerd in W.P.N.R. 4614.

16) Vgl. van Ovens' hoofdartikel in W.P.N.R. 4380 t/m 4382.

17) Op 15 februari 1956 werd van Oven als Minister beëdigd. Op 28 februari d.a.v. werden de beslissende vraagpunten aan de Tweede Kamer voorgelegd. De eindstemming in de Tweede Kamer had plaats op 2 mei 1956. De behandeling in de Eerste Kamer had plaats in een zo mogelijk nog meer versneld tempo. De vraag werd gesteld of afdoening van een zo belangrijk wetsontwerp met een demissionair kabinet wel gewenst was. Niettemin duurde de behandeling in de Eerste Kamer nog niet één maand (!): van medio mei tot 12 juni 1956, op welke dag de eindstemming plaats vond.

18) De „Rechtsausschuss” uit de Duitse Bondsdag besloot in Juli 1954 op grond van de ingewikkelde aard der materie tot de vorming van een subcommissie-„Familienrechtsgesetz”. De voorbereiding in deze subcommissie duurde twee jaren, gedurende welke tijd 77 zittingen dezer commissie plaats hadden.

19) Vgl. Baeteman en Lauwers t.a.p. p. 6, het artikel van Staes in „Rechtskundig Weekblad” d.d. 25 mei 1958 en de bespreking daarvan door Mej. Peletier in W.P.N.R. 4551.

20) Zo gezien ook de Franse en Spaanse auteurs het behoud van het bestuur door de man. Men zie hier Colin-Capitant, „Traité de Droit Civil” (1953) p. 400 e.v. voor de Franse wetgeving, alsmede van Cabanillas „Die neue Rechtslage der Frau im spanischen Recht” in het „Archiv für die civilistische Praxis” (Verlag Mohr in Tübingen) jaargang 1959 p. 352-362 voor de Código Civil.

21) Men vergelijk hier van Oven in W.P.N.R. 4484 met De Bruijn t.a.p. p. 276 en Polak t.a.p. p. 17.

22) Zie Toelichting p. 55, geciteerd in de Memorie van Antwoord bij het Ontwerp-Donker d.d. 22 oktober 1954.

23) Men zie hier b.v. de Handelingen II p. 2723/4 (van Oven) alsmede het door de Minister gegeven voorbeeld betreffende de „Teniersen” in Handelingen II p. 2727/8.

24) van Rijckevorsel (Handelingen II p. 2738): „Indien dit niet de bedoeling is van het huidige artikel 270 B.W. en van het nieuwe artikel 270 B.W., dan is het wel de bedoeling van het amendement”(!).

25) Het arrest is gepubliceerd in N.J. 1958/392 en besproken door de Grooth in *Ars Aequi* 1958 p. 41/44, met wiens slotvraag ik geheel instem.

26) Men vergelijk omtrent dit belangrijke punt de verklaringen van van Oven als Minister (Handelingen II 2723/4) met zijn latere toelichting in W.P.N.R. 4477 en 4482. Hierbij hebben de Bruijn t.a.p. p. 270 en Polak t.a.p. p. 13 e.v. zich aangesloten, alsmede laatstelijk Klein in zijn *Openbare Les „Enkele Opmerkingen over art. 177 B.W.”* te Groningen gehouden op 1 december 1959.

Het opstel van de Grooth in R.M. Themis 1957 p. 197 e.v. bij wie Prakken in zijn supplement op het prae-advies 1956 zich heeft aangesloten, heeft mij echter volledig van de juistheid der zgn. „enge opvatting” van de term „bestuur” overtuigd.

27) Zie o.a. van Oven in W.P.N.R. 4483, waartegen terecht de Bruijn t.a.p. p. 284 met al de daar vermelde literatuur.

28) De tegenwerping lijkt hier gewettigd, dat toch de echtgenoten – in strijd met de hierboven gestelde eis van redelijk recht – elkander in zulk een stelsel grotelijks kunnen benadelen. Het Gleichberechtigungsgesetz geeft hier een juist antwoord door de invoering der correctieven van de artt. 1375 e.v. B.G.B.

28) Vgl. de Bruijn t.a.p. p. 49 en Prakken t.a.p. p. 14, die zelfs als enig werkelijk prerogatief van de man diens naambordje op de deur ziet! Veel voorzichtiger is hier terecht Polak t.a.p. p. 8.

30) Toelichting op het amendement-Verkerk: „De regel... heeft dus in ieder

geval zijn betekenis voor het personen- en familierecht, alsook voor de overige terreinen van het recht, zoals het administratief recht, behouden”.

31) t.a.p. 49, waar nog wordt gezegd, dat na opruiming der bedoelde „rudimenten” art. 159 lid 1 zal zijn „een eenzaam en verlaten museumstuk”.

32) Dit in tegenstelling tot de litteratuur bij de buitenlandse emancipatiewetgevingen waarin een regel van gelijke strekking is gehandhaafd. Men leze hier ook art. 213 der Code Civil na de wijziging van 1942.

33) Deze regeling lijkt mij preferabel boven onze regel van art. 161 B.W., waardoor het inkomen der vrouw uit haar vermogen rechtstreeks mede wordt aangetast. Hieraan tracht de practijk door allerlei vernuftige vondsten te ontkomen, terwijl de geldigheid hiervan onzeker is. Zie de Bruijn t.a.p. p. 92.

34) Ook de geavanceerde Franse Code kent een recht van verzet aan de man toe tegen de aanneming van een beroep door zijn echtgenote (art. 223 Code Civil).

35) Vgl. Delva in „Tijdschrift voor Notarissen” (1959 p. 81/85) in zijn artikel „Is de man nog wel hoofd van het gezin?”; Rutsaert in „Journal des Tribunaux” (1958 p. 69) in het artikel „La destruction de la famille par la loi”; alsmede Claes en De Boeck in „De Maand” (april 1958 p. 248) met de publicatie „Naar een ont-hoofding van het gezin”.

36) Het enige correctief op de wederzijdse vrijheid vormt art. 163 B.W. Verre-gaande afwijkingen zijn wellicht „buitensporigheden” (art. 228 B.W.) Vgl. HR 4 dec. 1919, N.J. 1920/74 o.a.

